

*Mitä tehdä, kun lapset kaltoinkohtelevat
toisiaan koulussa? —*

*Opas opettajille oppilaiden välisen väkivallan ja
seksuaalisen häirinnän ehkäisyyn ja puuttumiseen*

Kuinka havaita seksuaalinen häirintä kouluympäristössä?

Kuinka ehkäistä häirintää ja puuttua siihen?

Kuinka kouluväkivaltatilanteet koulussamme saadaan hallintaan?

Kuinka tuen oppilaita näissä tilanteissa?

Sisällysluettelo

ESIPUHE	4
SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ KOULUMAAILMASSA.....	5
SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN SYYT JA ILMENEMINEN KOULUSSA	6
LASTEN VÄLISEN SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN SEURAUKSET	7
SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN ENNALTAEHKÄISY KOULUYMPÄRISTÖSSÄ.....	8
HÄIRINTÄTILANTEISIIN PUUTTUMINEN	9
SEKSUAALISTA HÄIRINTÄÄ KOHDANNEEN LAPSEN TUKEMINEN.....	10
FYYSINEN VÄKIVALTA KOULUMAAILMASSA	11
LASTEN VÄLISEN FYYSISEN VÄKIVALLAN SEURAUKSET	12
KOULUVÄKIVALTATILANTEIDEN ENNALTAEHKÄISY	12
KOULUVÄKIVALLAN EHKÄISYN KEINOJA.....	14
KOULUVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN	15
VÄKIVALTATILANTEESSA TOIMIMINEN	15
AGGRESSIIVISEN OPPILAAN KOHTAAMINEN	16-17
KIUSATUN TUKEMINEN	18
LÄHTEET	20

ESIPUHE

Tämä opas syntyi Seinäjoen Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyön toiminnallisena osana. Opas on suunniteltu Törnävän alakoulun opettajakunnalle ja kaikille heille, jotka ovat tekemisissä koululaisten kanssa koulupäivän aikana, niin luokkahuoneessa, ruokalassa, kuin välitunneillakin. Oppaan tarkoitus on helpottaa opettajien ja kouluhenkilökunnan työntekoa ja toimia ennaltaehkäisyohjenuorana ja puuttumisen apuvälineenä oppilaiden välisissä seksuaalisissa häirintälanteissa ja väkivaltatapauksissa. Oppaassa korostetaan ennaltaehkäisevän työn merkitystä, jonka avulla kouluympäristöstä voidaan saada vieläkin turvallisempi ja parempi paikka lapsille. Oikeanlaiset toimintatavat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta tulla kouluun ja keskittyä oppimiseen. Kouluympäristön turvallisuus ja lasten keskinäinen arvostus ovat tärkeässä osassa luomassa toimivaa kouluympäristöä.

Opinnäytetyö Alakoulun 1-6- luokkalaisten välinen seksuaalinen häirintä ja fyysisen uhan kokeminen kouluympäristössä valmistul joulukuussa 2014.

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ KOULUMAAILMASSA

Seksuaalinen häirintä ja ahdistelu määritellään fyysiseksi tai sanalliseksi lähestymiseksi, joka ei ole toivottua ja liittyy yksipuolisesti sukupuolisuuteen. Seksuaalinen häirintä saa häirinnän kohteen tuntemaan olonsa nöyryytyksi, kiusaantuneeksi, painostetuksi tai muulla tavalla epämiellyttäväksi. Seksuaalinen häirintä tai ahdistelu voi luoda ympäristöön ahdistavan ilmapiirin ja siihen voi myös liittyä avointa tai piilevää painostusta. Ratkaisevaa on uhrin oma kokemus osakseen saamastaan kohtelusta. Asia tulee ottaa aina vakavasti. Käyttäytyminen luetaan seksuaaliseksi häirinnäksi tai ahdisteluksi silloin, kun tekijä tietää käyttäytymisensä olevan ei-toivottua. Sukupuolinen

huomio muuttuu seksuaaliseksi häirinnäksi tai ahdisteluksi, mikäli sitä jatketaan vaikka tekijälle olisi ilmaistu, että kohde ei sitä halua ja pitää sitä loukkavana ja vastenmielisenä. Tutkimuksista käy ilmi, että useimmiten seksuaalisen häirinnän kohteena on tyttö ja se koetaan useimmiten poikien tekemänä.

SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN SYYT JA ILMENEMINEN KOULUSSA

Seksuaalisella häirinnällä on useita ilmenemismuotoja, mikä tekee sen havaitsemisesta erittäin vaikeaa.

Seksuaaliseksi häirinnäksi luetaan seuraavat asiat, mikäli ne ovat luonteeltaan seksuaalisia tai seksuaalisesti väritynyttä käytöstä: sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, rivot puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumisesta tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset, pornoaineistot, seksuaalisesti värityneet kirjeet, sähköpostit, tekstiviestit, puhelinsoitot, fyysinen koskettelu ja sukupuoliyhteyttä tai muuta kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset.

HÄIRINNÄN KOHDE

Seksuaalisen häirinnän kohteeksi voi joutua, jos lapsen harrastuksia tai sukupuoliytyliä ei koeta normaaliksi ja heteroseksuaalisen sukupuolimallin mukaiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsi ei esimerkiksi pukeudu, käyttäydy tai näytä sukupuolinormien mukaisesti tytöltä tai pojalta. Murrosiän muutosten aikaan häirintää saattaa aiheuttaa lasten fyysinen kehittyminen eri aikataululla. Lapsi voi toisten silmissä olla liian kehittynyt tai vastaavasti liian vähän kehittynyt. Seksuaalista häirintää kohtaavat myös tyttöpojat ja poikatytöt, sekä avoimesti esiintyvät homot ja lesbot.

SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN ERI MUOTOJA

Sanallinen häirintä:

- Nimittely, haukkuminen, huorittelu, homottelu, rivot puheet, kaksimieliset vitsit

Sanaton häirintä:

- Käsimerkein tehty häirintä

Fyysinen häirintä:

- Epäasiallinen koskettelu, puristelu, vaatteiden kiskominen, jalkojen väliin potkiminen

LASTEN VÄLISEN SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN SEURAUKSET

Seksuaalisesta häirinnästä voi aiheutua lapselle hyvin monenlaisia seurauksia. Häirintä saattaa aiheuttaa psyykkisiä oireita, joita ei kuitenkaan aiheudu kaikille uhreille. Seksuaalinen häirintä kohdistuu yksilön koskemattomuuteen ja siten sitä voi verrata mihin tahansa väkivaltaan.

LAPSET VAIKENEVAT HÄIRINNÄSTÄ

Lapset kertovat harvoin aikuisille kohtaanastaan häirinnästä, koska he pelkäävät olleensa itse syyllisiä tapahtuneeseen ja saavansa rangaistuksen. Seksuaalisesti häiritty lapsi saattaa myös pelätä, että häntä ei ymmärretä. Lapsilla sanojen löytämisen vaikeus asian julkituomisessa korostuu ja myöhemmin lapsella ei enää ole rohkeutta kertoa kokemuksistaan.

Seksuaalisen häirinnän seurauksia lapseen:

- Suru, pelko, ujous
- Itseluottamuksen heikkeneminen
- Oman arvontunnon aleneminen
- Hyvinvoinnin ja jaksamisen heikkeneminen
- Riski masennukseen ja itsemurhaan
- Koulumenestyksen huononeminen ja kouluhaluttomuus

Seksuaalisesti häirityn lapsen tunnusmerkit

- Lapsen käytös on yliseksuaalista
- Seksuaalisesti aggressiivinen käytös muita kohtaan
- Tietyissä paikoissa tai tilanteissa esiintyvä pelokkuus
- Toistuvat painajaiset tai univaikeudet
- Keskittymiskyvyttömyys

SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN ENNALTAEHKÄISY KOULUYMPÄRISTÖSSÄ

Avoin keskustelu ja valistus

- ⇒ Ongelma ei ole yksilön vastuulla
- ⇒ Rohkaisee lapsia kertomaan kokemastaan tai näkemästään häirinnästä aikuisille

Kasvattaminen oikeanlaisiin asenteisiin ja toimintatapoihin

- ⇒ Jokaisella oikeus omaan kehoon
- ⇒ Oman kehon koskemattomuus
- ⇒ Vapaus päättää omaan kehoon liittyvistä asioista

HÄIRINTÄTILANTEISIIN PUUTTUMINEN

Reagoi välittömästi!

Keskustele häiritsijän ja hänen vanhempiansa kanssa

Kuule häirittyä ja häiritsijää erikseen, koska siinä tilanteessa he eivät ole tasa-arvoisessa asemassa

Miten koulun tulisi toimia?

- Laatia selkeät toimintaohjeet
- Sopia vastuuhenkilöt, jotka vastaavat seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisystä ja puuttumisesta
- Tilanteiden selvittäminen ja näkyväksi tekeminen, sekä nopea toiminta tilanteessa viestittää osallisille ja muille oppilaille, ettei koulu salli seksuaalista häirintää missään tapauksessa

SEKSUAALISTA HÄIRINTÄÄ KOHDANNEEN LAPSEN TUKEMINEN

Lapsen on tärkeä oppia, että hänellä on aina oikeus poistua tilanteesta, jossa hän kokee häirintää tai ahdistelua, sanomatta sanaakaan tai pyytämättä keneltäkään siihen lupaa.

Opettajalla on velvollisuus puuttua välittömästi havaitsemaansa sukupuoliseen häirintään koulussa. Lapsi voi kertoa kokemastaan häirinnästä ensimmäisenä kenelle tahansa, mutta luottohenkilö valitaan kuitenkin harkitusti. Luottohenkilöksi saattaa valikoitua opettaja, kouluterveydenhoitaja, äiti, isä, sisar, veli, harrastuksen ohjaaja, valmentaja, kaverin vanhempi tai naapuri.

Seksuaalisuus on henkilökohtainen ja yksityinen asia, mutta koulu on julkista aluetta, jolloin häirintätilanteissa julkisuus ja yksityisyys limittyvät. Häirinnän kohteelle on ensiarvoisen tärkeää saada kokemuksensa kuulluksi. Se on tärkeää myös kouluyhteisön hyvinvoinnin vuoksi, jotta kaikki oppisivat ymmärtämään seksuaalisen häirinnän moninaisuuden.

- Luota omaan tuntemukseesi
- Jos hälytyskellosi soivat, on hyvin todennäköistä, että häirintää on todella tapahtunut
- Lapsen kokema sukupuolinen häirintä on otettava vakavasti
- Vastuuta häirinnän julkituonnista tai puuttumisesta ei saa siirtää lapselle tai nuorelle.

FYYSINEN VÄKIVALTA KOULUMAAILMASSA

Väkivallalla tarkoitetaan fyysisen voiman tai vallan käyttöä tai uhkailua, joka kohdistetaan ihmiseen tai yhteisöön. Väki­valta voi aiheuttaa fyysisen tai psyykkisen vamman, kehityksen häiriintymisen, perustarpeiden tyydyttämättä jättämisen tai johtaa jopa kuolemaan.

Koulussa tapahtuvalla väkivallalla tarkoi­tetaan toistuvaa fyysistä, henkistä tai sa­nallista väkivaltaa, joka kohdistuu yhteen uhriin. Se on toimintaa, joka aiheuttaa toistuvasti ja tahallisesti pahaa mieltä. Kouluväkivalta voi esiintyä monella eri ta­valla, kuten esimerkiksi tönimisenä, potkimisena, panetteluna, ”huoritteluna”, ”homotteluna” ja ryhmästä pois sulkemi­senä.

VÄKIVALLAN ILMENEMINEN KOULUSSA

Suuren lapsiuhritutkimuksen (2014) mu­kaan, yleisimmin käytettyjen väkivallan keinojen vaihtelevuus on laidasta laitaan: tönimistä, ravistelua, potkimista ja lyö­mistä nyrkillä, avokämменellä tai esi­neellä. Väki­valtaa kohdanneista kuudes­luokkalaisista viidesosa kertoi saaneensa näkyviä vammoja heihin kohdistuneesta väkivallasta.

Uusimman kouluterveyskyselyn (2014) mukaan, peruskouluissa opiskel­leista suomalaisista tytöistä ja pojista 4% oli kiusaamiskeinona koke­nut uhkailua. Peruskoulun oppilaista 10% oli kiusaamistilanteissa lyöty ja potkittu.

LASTEN VÄLISEN FYYSISEN VÄKIVALLAN SEURAUKSET

Kiusaaminen on pysyvä tilanne kiusatuille, ei vain jokin ohimenevä tapahtuma. Monilla kiusatuilla kiusaaminen jatkuu kouluvuodesta toiseen. Kiusaaminen ei ole irrallinen osa muun luokan sosiaalista elämää, vaan usein siihen liittyy kokonaisvaltainen ihmisarvon menetys omassa vertaisryhmässä.

Kouluväkivallan seuraukset lapseen

- ⇒ Ahdistus ja masennus
- ⇒ Väkivaltaisen käytöksen lisääntyminen
- ⇒ Molemmilla osapuolilla riski lyhyt- ja pitkäkestoisten fyysisten, psyykkisten, emotionaalisten ja käytöksen ongelmien muodostumiseen
- ⇒ Voimattomuuden ja vihamielisyyden tunteet
- ⇒ Kostonhalu ja väkivalta

KOULUVÄKIVALTATILANTEIDEN ENNALTAEHKÄISY

Kouluväkivallan vastainen työ voidaan aloittaa laatimalla kouluun konkreettinen toimintamalli kouluväkivallan ehkäisemiseksi. Malli kirjataan opetussuunnitelmaan ja sen avulla yhä harvempi väkivaltatapaus jää vaille huomiota. Toimintamallin valmistelulla ja hyväksymisellä annetaan selkeä viesti koulun oppilaille ja vanhemmille: koulukiusaamiseen koulusamme suhtaudutaan vakavasti. Tärkeää on myös kiinnittää huomiota koulun työskentelyilmapiiriin, yhteiseen kasvatuskulttuuriin ja kiusaamista koskeviin asenteisiin henkilökunnan keskuudessa.

Toimintamallissa voidaan kuvata

- Kuinka kiusaamisen esiintymistä koulussa seurataan?
- Millaisin toimin kiusaamisen esiintymistä ehkäistään?
- Miten kiusaamiseen puututaan?
- Kuka kiusaamiseen puuttuu?
- Miten toimitaan, jollei kouluväkivalta tai -kiusaaminen lopu?

Kiusaamisen ja kouluväkivallan ehkäisyssä keskeinen haaste on sivusta seuraaviin oppilaisiin vaikuttaminen. Sivusta seuraavien oppilaiden toiminta vaikuttaa olennaisesti siihen, jatkuuko vai loppuuko kiusaaminen.

Vaikka suurin osa oppilaista ei hyväksy kiusaamista ja väkivaltaa, ryhmässä muodostuneiden normien paineessa he alkavat myötäillä sitä. Luokan normit voivat edellyttää esimerkiksi, että kiusatun kanssa ei pidä olla kaveri tai ettei kiusatua edes pidä kohdella ystävällisesti. Asiaan kuuluvaa sen sijaan voi olla muiden mukana nauraminen, kun kiusaamista

tapahtuu.

Jotta ryhmänormistoa voitaisiin muuttaa, kiusaamis- ja väkivalta tilanteita tulisi pyrkiä ratkomaan avoimella ryhmäkeskustelulla. Keskustelussa on tarkoitus pohtia tarkemmin oppilaiden rooleja kiusaamistilanteissa. (kiusaajat, apurit, vahvistajat, puolustajat jne.)

Kouluväkivallan ja -kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää, että lapset ja nuoret saadaan ottamaan vastuuta koko ryhmän hyvinvoinnista ja ymmärtämään, että jokainen omalla toiminnallaan voi vaikuttaa siihen, kiusataanko koulussa vai ei.

Askeleita kiusaamisen torjuntaan

- Tietoisuuden lisääminen oppilaiden sekä koulun ja kodin aikuisten keskuudessa
- Saada oppilaat tarkkailemaan omaa toimintaansa ja osallisuuttansa kiusaamiseen
 - ⇒ Lapsi voi ymmärtää, että esim. muiden mukana nauraessa on kannustanut kiusaajaa
- Lasten vuorovaikutussuhteiden kehittymisen tarkkaileminen
- Saada oppilaat pohtimaan uudenlaisia toimintatapoja ja sitoutumaan niihin
- Vahvistaa kiusaamisen vastaisia asenteita
- Ohjata oppilaita kantamaan vastuuta vertaissuhteidensa turvallisuudesta
- Turvallisten vertaissuhteiden kehittyminen edellyttää vuorovaikutustaitojen ja viestinnän etiikan määrätietoista ja järjestelmällistä opiskelua

KOULUVÄKIVALLAN EHKÄISYN KEINOJA

Aggressiivisen käyttäytymisen vähentämiseksi koko koulun tai luokan tasolla, on myös hyvä miettiä koulun sääntöjä ja niiden noudattamisen valvontaa.

Alakouluikäiselle on tärkeää selvittää, että väkivalta tarkoittaa myös sanallista, eleellistä tai käytöksellistä tekoa, joka loukkaa toista ihmistä. Kun lapsi ymmärtää väkivallan käsitteen, on pohjatyö sen ennaltaehkäisylle tehty.

Koulun aikuisten tulisi ymmärtää lasten vuorovaikutussuhteiden syntymisen ja kehittymisen sekä ryhmäytymisen prosesseja. Siten he voivat tarkkailla lasten vuorovaikutussuhteiden kehittymistä ja tarpeen vaatiessa ohjailla kehityksen suuntaa. Erityisen tärkeää olisi tunnistaa vuorovaikutussuhteiden kehittymiseen liittyviä riskitekijöitä ja kriittisiä vaiheita. Myös lapsissa itsessään olevat voimavarat tulisi tunnistaa ja osata ottaa käyttöön.

KOULUVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Kiusaamisen tunnistaminen vaatii herkkyyttä lasten sanattoman ja sanallisen viestinnän, sekä heidän vuorovaikutussuhteidensa havainnoinnissa. Sekä koulun henkilökunnan, että oppilaiden tulee tietää, millaista kiusaaminen ja kiusaamisviestintä voivat olla.

Kiusaamisen havaitseminen ja tunnistaminen on usein haasteellista koulun henkilökunnalle. Tämä saattaa olla yksi selitys sille, että oppilaat eivät koe saaneensa koulun henkilökunnalta apua kiusatuksi joutuessaan. Voi myös olla, että jonkinasteisen kiusaamisen ajatellaan kuuluvan lasten normaaliin kehitykseen. Jos lapsi tai nuori on useimmiten yksin välitunnilla ja ruokatunnilla, syy pitäisi

aina selvittää. Yksinolon syy löytyy usein siitä, että oppilas on syrjäytetty muiden joukosta tai hän on itse valinnut tarjolla olevista vaihtoehdoista pienemmän pahan ja oleskelee mieluummin yksin, kuin alistuu pilkattavaksi ja kiusattavaksi.

Lapset eivät mielellään kerro kiusatuksi joutumisesta koulun aikuisille pelätessään toisten oppilaiden kostoa. Kiusatut oppilaat eivät usein kerro kokemuksistaan edes kotona, koska häpeävät kiusaamisen kohteeksi joutumistaan tai pelkäävät vanhempiansa syyllistävän heitä. He voivat myös kokea, että he ovat itse aiheuttaneet kiusaamisen.

VÄKIVALTATILANTEESSA TOIMIMINEN

Kiusaajan toimintaan puuttuminen ja tämän laittaminen vastuuseen teoistaan, on ensiarvoisen tärkeää. Aikuisten vastuulla on tukea ja ohjata lapsia kiusaamistapauksissa käyttäytymään niin, ettei kiusaaminen enää jatku. Jos lapsi tai nuori toistuvasti käyttäytyy aggressiivi-

sesti, tulisi selvittää, mikä käytöksen taustalla on. Impulssikontrollin puutteessa herkästi tappeluun joutuva nuori tarvitsee erilaista ohjausta, kuin nuori, joka käyttää väkivaltaa saavuttaakseen jonkin päämäärän, vaikkei ole vihainen tai pettynyt.

MITEN TOIMIN KOULUVÄKIVALTA TILANTEISSA?

- Vakava kahdenkeskinen keskustelu kiusaajan ja aikuisen välillä
- Todetaan kiusaamista tapahtuneen ja tehdään selväksi, että sitä ei sallita
- Kiusaajalta voi pyytää ehdotuksia tilanteen muuttamiseksi
- Sovitaan yhteisesti, että kiusaaminen loppuu
- Pidetään seurantakeskustelu esim. kahden viikon kuluttua, jolloin kontrolloidaan ovatko sovitut asiat pitäneet ja onko tilanne muuttunut
- Kiusaamisen loppuminen varmistetaan kahden kesken kiusatulta

AGGRESSIIVISEN OPPILAAN KOHTAAMINEN

Aggressiivisesti käyttäytyvän oppilaan kohtaaminen on vaikeaa, koska hän haastaa reagoimaan hallitsemattomasti. Omien tunteiden hallitseminen on tärkeää. Aggressioon ei pidä vastata aggressiolla, mutta ei myöskään alistumalla.

Opettajan kannattaa pohtia jo etukäteen, miten aikoo uhkaavassa tilanteessa toimia. Jos tilanteen on käynyt aiemmin mielessään läpi, siitä on helpompi selviytyä, kun se oikeasti sattuu kohdalle.

Kun oppilaan väkivaltaisuudesta raportoidaan, kyseinen raportti olisi tärkeää tallentaa asianosaisen oppilaan papereihin ja hänen vanhemmilleen tulisi ilmoittaa asiasta välittömästi. Tämä helpottaisi ongelmakäytökseen havahtumista ja puuttumista.

AGGRESSIIVISEN OPPILAAN KOHTAAMINEN

Non - verbaali viestintä

- Puhu selvästi: Käytä yksinkertaista kieltä, pidä puhenopeus melko hitaana ja äänenkorkeus matalana.
- Puhu neutraalilla ja rauhallisella äänellä. Älä heristä sormeasi, älä tartu kiinni (ellei tarkoituksena ole estää tekijää jatkamasta fyysistä pahoinpitelyä)
- Älä tee äkkinäisiä uhkaavia liikkeitä
- Säilytä aikuisen rooli

"Puhuttaminen"

- On vaikea lyödä puhuessaan: koeta siis ylläpitää puheyhteyttä oppilaaseen ja tee kysymyksiä, joihin ei voi vastata yhdellä sanalla: **Mistä on kysymys? Mitä on tapahtunut? Mitä sitten teit? Miltä sinusta tuntui?**
- Älä kuitenkaan ahdistele oppilasta tenttaamalla: miksi teit niin? Tee kysymyksesi mahdollisimman neutraaleiksi aloittamalla kysymyksesi vaikkapa sanoilla: **voisitko kertoa, osaatko sanoa?**

Tunteiden sanoittaminen ja salliminen

- "Näytät vihaiselta, mikä sinua erityisesti harmittaa?"
- "Ymmärrän, että sinusta asia tuntui epäreilulta"
- "Ei varmasti ollut helppoa hillitä itseään."

Aktiivinen kuunteleminen

- "Ymmärsinkö oikein, että sinusta Kalle potkaisi sinua tahallaan?"
- Kuuntelemisen osoittaminen nyökkäilemällä tai lyhyillä välikommenteilla: **niin, ymmärrän**
- Älä keskeytä kiihtyneen oppilaan puhetta

Tilanteen jälkiselvittely

- Mahdollista vasta, kun kaikki osapuolet ovat rauhoittuneet
- Oppilaalle on tehtävä selväksi että tunne on sallittu, mutta aggressiivinen toiminta ei
- Anna oppilaan itse miettiä, mitä muuta hän voisi tehdä pettyessään tai turhautuessaan, kuin huudella hävyttömyyksiä tai potkaista.

KIUSATUN TUKEMINEN

Kun kiusaaminen tulee ilmi, on kiusatun tukeminen aikuisen ensimmäinen tehtävä. Erityisesti tulee varoa kiusatun syyllistämistä.

Toistuvan kouluväkivallan tai kiusaamisen kohteena olevan oppilaan terveydentila, mahdollinen masentuneisuus ja muut ongelmat on selvitettävä oppilashuollon yhteistyönä. Samalla arvioidaan, onko kiusaamisen loppuminen riittävä apu vai tarvitseeko oppilas tukea kiusaamisesta aiheutuneiden tai muiden ongelmien vuoksi.

Kiusatulle oppilaalle keskusteluapu on hyvin tärkeää ja hän saattaa tarvita sitä

säännöllisesti jonkin aikaa, kiusaamisen päättymisen jälkeen. Aikuinen pyrkii vahvistamaan nujerrettua itsetuntoa kannustamalla ja tukemalla lasta. Kiusatun kanssa kannattaa myös miettiä, mitä tehdä, jos joku alkaa taas kiusata. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea siihen, miten toimia näissä vaikeissa tilanteissa.

Kun lapsi kertoo kiusaamisesta aikuiselle, lapsi ei hallitse tilannetta enää itse. Tällöin lapsi odottaa aikuisen puuttuvan asiaan ja luottaa, että aikuinen tietää miten tilanteessa pitää toimia, jotta kiusaaminen loppuu.

Miksi lapset vaike-
nevat häirinnästä?

Kouluväkivaltaa vai
ohimenevää nuja-
kointia?

Kuinka torjun kiusaa-
mista koulussamme?

Kuinka kohtaan ag-
gressiivisesti käyttäyty-
vän oppilaan?

LÄHTEET

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille : opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Aaltonen, S. 2006. Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Bardick, A.D. & Bernes K.B. 2008. A framework for assessing violent behaviors in elementary school-age children. *Children & Schools* 30 (2), 83-91.
- Ellonen, N., Kääriäinen, J., Salmi, V. & Sariola, H. 2008. Lasten ja nuorten väkivaltako kemukset – tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkival lasta. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedon antoja 87. [Viitattu: 12.3.2014]. Saatavana: [http://www.poliisi.fi/poliisi/polii sioppilaitos/home.nsf/files/lapsiuhritutkimus_raportti/\\$filelapsiuhritutki mus_raportti.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/polii sioppilaitos/home.nsf/files/lapsiuhritutkimus_raportti/$filelapsiuhritutki mus_raportti.pdf)
- Fröjd, S., Mansikka, L., Ahonen, J. & Kaltiala-Heino, R. 2008. Oppilaan aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttuminen. Tampere: Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kunta yhtymä.
- Gådin, K. 2012. Sexual Harassment of Girls in Elementary School: A concealed Phenomenon Within a Heterosexual Romantic Discourse. [Verkkolehtiartikkeli]. *Journal of Interpersonal Violence* 27(9), 1762 –1779. [Viitattu 13.3.2014]. Saatavana: <http://jiv.sagepub.com/content/27/9/1762.full.pdf+html>
- Hill, C. & Kearl, H. 2011. Crossing the line—sexual harassment at school. [Verkkojulkaisu]. Washington: AAUW. [Viitattu 20.9.2014]. Saatavana: <http://www.aauw.org/files/2013/02/Crossing-the-Line-Sexual-Harassment-at-School.pdf>
- Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes. [Viitattu 5.3.2014]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104361/Oppaita51_2002.pdf?sequence=1
- Kouluterveyskysely 2013. Nuorten tapaturmat ja väkivalta: Koulukiusaamiseen liittyvät taulukot vuosilta 2000/2001 – 2013. [Excel-taulukko]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 6.3.2014]. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/ti lastot/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/aiheittain/tapaturmat_ja_vakivalta
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. (toim.) 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. [Verkkojulkaisu]. Geneve: WHO. [Viitattu: 5.3.2014]. Saatavana: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf

Pajanen, H. Terveystenhoitaja. Päivitetty 21.6.2006. [Verkkosivu]. Kotkan kaupunki. [Viitattu 24.9.2014]. Saatavana: <http://www.nettineuvo.fi/index.asp?link=55&klik=2>

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen—kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sunnari, V. 2009. Physical sexual harassment as experienced by children at school In Northern Finland and Northwest Russia. [Verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. [Viitattu: 13.3.2014]. Saatavana: <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290732/isbn9789514290732.pdf>

Vilkkä, H. 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vitale, C.A. 2001. Begin at the beginning: violence prevention at the elementary school level. *Nursing Forum* 36 (1), 25-30